

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

На правах рукопису

Тригубчак Олена Валеріївна

УДК 37.378.011(450)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕРКУЛЬТУРНОЇ
ОСВІТИ В ІТАЛІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ**

01 Освіта/Педагогіка

011 Освітні, педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,

Г текстів інших авторів мають посилання на відповідне

2 Olena Tryhubchak
29.12.2023 Тригубчак Олена Валеріївна

1 19:47:15

1 GMT+01:00 Миколайко Володимир Валерійович, кандидат

педагогічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕРКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В ІТАЛІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ	21
1.1. Інтеркультурна освіта в Італійській Республіці як наукова проблема	21
1.2. Потяттєво-категоріальний апарат дослідження	38
1.2. Становлення і розвиток інтеркультурної освіти в Італії	66
Висновки до розділу 1	79
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕРКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В ІТАЛІЙСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ	83
2.1. Нормативні засади інтеркультурної освіти в Італійській Республіці	83
2.2. Змістові засади інтеркультурної освіти в Італійській Республіці	95
2.3. Методологічні засади інтеркультурної освіти в Італійській Республіці	110
Висновки до розділу 2	135
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОГРЕСИВНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ	139
Висновки до розділу 3	153
ВИСНОВКИ	156
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	162
ДОДАТКИ	195

АНОТАЦІЯ

Тригубчак О. В.. Організаційно-педагогічні засади інтеркультурної освіти в Італійській Республіці. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2023.

Зміст анотації

Дисертація є комплексним дослідженням, у межах якого з'ясовано теоретичні, нормативні, змістові, методологічні засади інтеркультурної освіти в Італійській Республіці задля визначення можливостей використання елементів прогресивного досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

У роботі проведено аналіз розроблення проблеми інтеркультурної освіти у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях. Здійснено систематичний огляд емпіричних досліджень інтеркультурної освіти та визначено аспекти її розгляду (основні цілі інтеркультурної освіти; включення до програм об'єктивних та суб'єктивних культур; включення до програм кількісної оцінки інтеркультурної освіти).

Виокремлено аспекти розгляду інтеркультурної освіти як освітнього феномену: філософський, соціологічний, культурологічний, психологічний та педагогічний.

Розглянуто аспекти дослідження інтеркультурної освіти в Італійській Республіці: можливості використання позитивного італійського досвіду в системі вищої освіти України; історичний розвиток університетської освіти в Італії; перспективи розвитку педагогічної освіти в Італії; особливості організації інтеркультурної освіти в Італії.

Схарактеризовано теоретичні засади інтеркультурної освіти в Італійській Республіці, що дало змогу визначити понятійно-термінологічний апарат дослідження, передусім основоположні його поняття: культура, інтеркультурність, інтеркультурна освіта.

Інтеркультурна освіта розглядається як вимір освіти в глобальній перспективі (разом з іншими формами освіти: за мир, права людини, сталий розвиток, освіта для поваги та захисту навколишнього середовища), яка базується на міжкультурних цінностях, цінностях відкритості до світу та демократії.

Виокремлено етапи розвитку інтеркультурної освіти в Італійській Республіці:

I етап (1948-1979) – зародження інтеркультурної освіти.

II етап (1980 – 2000) – активності провадження інтеркультурної освіти.

III етап – (2001 – дотепер) – популяризації.

З метою окреслення нормативних засад інтеркультурної освіти проаналізовано та схарактеризовано нормативно-правові документи, які регламентують упровадження інтеркультурної освіти в Італійській Республіці. Виявлено основні нормативні засади інтеркультурної освіти (залучення іноземних студентів до обов'язкової освіти; упровадження в систему освіти інтеркультурного діалогу та демократичного співіснування; формування рівного ставлення до людей незалежно від раси та етнічного походження; заходи стимулювання проєктів, пов'язаних із зонами ризику із сильним імміграційним потоком).

Схарактеризовано основоположні напрями діяльності університетів та шкіл на засадах інтеркультурності.

Визначено основні змістові пріоритети діяльності закладів освіти на засадах інтеркультурності (розширення програм з інтеркультурної освіти на бакалаврському та магістерському рівнях університетів Італії; упровадження навчальних курсів з інтеркультурної освіти до університетських програм; диверсифікація навчальних тем вивчення інтеркультурних курсів; активізація та інтенсифікація вивчення іноземних мов; надання особливого статусу італійській мові; підвищення рівня підготовки вчителів до здійснення інтеркультурного навчання; забезпечення інтеркультурної складової в

освітніх компонентах; розроблення концепції підготовки фахівців до інтеркультурної освіти).

Визначено навички, окреслено цінності, які формуються у процесі здійснення інтеркультурної освіти.

Виявлено провідні методи та практичні концепції інтеркультурної освіти в Італійській Республіці.

Визначено можливості використання елементів прогресивного досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні, що включають законодавчий, процесуальний та змістовий аспекти розгляду проблеми.

Наукова новизна одержаних висновків дослідження полягає в тому, що *вперше*: цілісно з'ясовано організаційно-педагогічні засади інтеркультурної освіти в Італійській Республіці. У межах характеристики теоретичних засад досліджуваного феномену, схарактеризовано понятійно-термінологічний апарат дослідження («організаційно-педагогічні засади інтеркультурної освіти») та виокремлено етапи становлення інтеркультурної освіти в Італійській Республіці: I етап (1948-1979) – зародження інтеркультурної освіти; II етап (1980 – 2000) – активності провадження інтеркультурної освіти; III етап – (2001 – дотепер) – популяризації. Окреслено нормативні засади інтеркультурної освіти, зокрема проаналізовано нормативно-правові документи, у яких визначено основні аспекти упровадження інтеркультурної освіти. На прикладі університетів Італійської Республіки (Університет Трієста, Університет Паді, Міланський університет, Університет Неаполя «L'Orientale») виявлено змістові засади інтеркультурної освіти в Італійській Республіці: розширення програм з інтеркультурної освіти на бакалаврському та магістерському рівнях університетів Італії; упровадження навчальних курсів з інтеркультурної освіти до університетських програм; диверсифікація навчальних тем вивчення інтеркультурних курсів; активізація та інтенсифікація вивчення іноземних мов; надання особливого статусу італійській мові; підвищення рівня підготовки вчителів до здійснення інтеркультурного навчання; забезпечення інтеркультурної складової в освітніх компонентах; розроблення концепції

підготовки фахівців до інтеркультурної освіти.. З'ясовано методологічні засади інтеркультурної освіти в Італійській Республіці: концепція інтеркультурної освіти; навички, які розвивають здобувачі освіти на засадах інтеркультурної освіти; цінності, які формуються у процесі здійснення інтеркультурної освіти; провідні методи інтеркультурної освіти; практичні концепції інтеркультурної освіти. Визначено можливості використання прогресивного досвіду італійської системи освіти в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Уточнено науковий зміст основоположних понять дослідження «культура», «інтеркультурність», «інтеркультурна освіта».

Подальшого розвитку дістала характеристика методів інтеркультурної освіти в Італійській Республіці.

У науковий обіг уведено маловідомі й раніше невідомі іншомовні джерела, історичні документи та факти, що стосуються особливостей інтеркультурної освіти в Італійській Республіці.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що узагальнені положення щодо сутності інтеркультурної освіти, етапів розвитку інтеркультурної освіти, нормативних, змістових та процесуальних засад їх діяльності включено до змісту навчальних курсів з історії педагогіки та порівняльної педагогіки, які викладаються в рамках бакалаврської та магістерської підготовки майбутніх учителів у ЗВО України. Прогностичний потенціал проведеного дослідження зумовлений можливістю використання його результатів для здійснення подальшої науково-дослідницької роботи щодо розвитку інтеркультурної освіти у процесі модернізації вітчизняної системи освіти.

Ключові слова: культура, інтеркультурність, полікультурність, мультикультурність, полікультурна освіта, мультикультурна освіта, інтеркультурна освіта, комунікація, інтеркультурна комунікація, інтеркультурна компетентність, підготовка вчителя до інтеркультурної освіти, Італійська Республіка, країни Європейського Союзу.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Тригубчак, О. (2021). *Особливості професійної підготовки іноземних громадян: досвід європейської вищої школи*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Миколайко, В. В., Тригубчак, О. В. (2022). Інтеркультурна освіта в Італійській Республіці: до питання поняттєво-категоріального апарату дослідження. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9-10 (123-124), 332-341.
3. Тригубчак, Олена (2023). Інтеркультурна освіта в Італійській Республіці: змістово-процесуальний контекст. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (125), 456-468.
4. Тригубчак, Олена (2023). Історичний контекст розвитку інтеркультурної освіти в Італійській Республіці. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (128), 327-337.

Праці апробаційного характеру

5. Тригубчак, Олена. (2022). Методика викладання італійської мови для українців, вимушених залишити Батьківщину внаслідок війни. *Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет конференції* (м. Суми, 30 листопада 2022 року), сс. 96-99.

6. Тригубчак, Олена (2022). Інтеркультурна освіта в Італійській Республіці: змістовий аспект. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 28 жовтня 2022 р.). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 154-156
7. Тригубчак, Олена (2022). Італійський підхід до інтеркультурної освіти. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 96-100.
8. Тригубчак, Олена (2023). Імплементация італійської системи інтеркультурної освіти в Україні: досвід і перспективи. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 146-148.

ABSTRACT

Trihubchak O. V. Organizational and pedagogical foundations of intercultural education in the Italian Republic. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for Doctor of Philosophy Degree in specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. Sumy, 2023.

The contents of the abstract

The dissertation is a comprehensive study, within which the theoretical, legal, content, and methodological foundations of intercultural education in the Italian Republic are clarified in order to determine the possibilities of using elements of progressive experience in the aspect of the investigated problem in Ukraine.

The thesis analyzes the state of elaboration of the issue of intercultural education in domestic and foreign studies. A systematic review of empirical research on intercultural education was carried out and aspects of its consideration were determined (main goals of intercultural education; inclusion in programs of objective and subjective cultures; inclusion in programs of quantitative assessment of intercultural education).

Aspects of considering intercultural education as an educational phenomenon are singled out: philosophical, sociological, cultural, psychological and pedagogical.

Aspects of the study of intercultural education in the Italian Republic were considered: the possibilities of using the positive Italian experience in the higher education system of Ukraine; historical development of university education in Italy; prospects for the development of pedagogical education in Italy; peculiarities of the organization of intercultural education in Italy.

The theoretical foundations of intercultural education in the Italian Republic were characterized, which made it possible to define the conceptual and terminological apparatus of the study, primarily its fundamental concepts: culture, interculturality, intercultural education.

Intercultural education is considered as a dimension of education in a global perspective (together with other forms of education: for peace, human rights, sustainable development, education for respect and protection of the environment), which is based on intercultural values, values of openness to the world and democracy.

The stages of intercultural education development in the Italian Republic are highlighted:

I stage (1948-1979) – origination of intercultural education.

II stage (1980 - 2000) – active implementation of intercultural education.

III stage – (2001 – until now) – popularization.

In order to outline the legal goals of intercultural education, the legal documents regulating the implementation of intercultural education in the Italian

Republic were analyzed and characterized. The main legal foundations of intercultural education were identified (attracting foreign students to compulsory education; introducing intercultural dialogue and democratic coexistence into the education system; equal treatment of people regardless of race and ethnic origin; measures to stimulate projects related to risk zones with a strong immigration flow).

The fundamental areas of activity of universities and schools based on interculturality are characterized.

The main content priorities of the education institutions based on interculturality have been determined (expansion of intercultural education programs at bachelor's and master's levels of Italian universities; introduction of intercultural education courses to university programs; diversification of study topics of intercultural courses; activation and intensification of foreign language studies; provision of the Italian language with special status; increasing the level of teacher training for intercultural education; providing an intercultural component in the educational components; developing the concept of training specialists for intercultural education).

The skills are defined and the values are outlined, which are formed in the process of intercultural education.

The leading methods and practical concepts of intercultural education in the Italian Republic have been identified.

The possibilities of using the elements of progressive experience in the aspect of the investigated problem in Ukraine, which include legislative, procedural and content aspects of the problem consideration, are determined.

The scientific novelty of the research findings lies in the fact that, for the first time, the organizational and pedagogical foundations of intercultural education in the Italian Republic have been comprehensively clarified. Within the characterization of the theoretical foundations of the studied phenomenon, the conceptual and terminological apparatus of the study (“organizational and pedagogical foundations of intercultural education”) is characterized and the stages of intercultural education

formation in the Italian Republic are distinguished: I stage (1948-1979) – origination of intercultural education; II stage (1980 - 2000) – active implementation of intercultural education; III stage – (2001 – until now) – popularization. The legal tasks of intercultural education are outlined, in particular, the legal documents are analyzed, which define the main aspects of intercultural education implementation. On the example of the universities of the Italian Republic (University of Trieste, University of Padua, University of Milan, University of Naples “L’Orientale”), the content foundations of intercultural education in the Italian Republic were identified: expansion of intercultural education programs at the bachelor’s and master’s levels of Italian universities; introduction of training courses on intercultural education to university programs; diversification of study topics of intercultural courses; activation and intensification of foreign language learning; granting a special status to the Italian language; increasing the level of teacher training for intercultural education; provision of an intercultural component in educational components; development of the concept of training specialists for intercultural education. The methodological foundations of intercultural education in the Italian Republic are clarified: the concept of intercultural education; skills that education applicants develop on the basis of intercultural education; values that are formed in the process of intercultural education; leading methods of intercultural education; practical concepts of intercultural education. The possibility of using the progressive experience of the Italian education system in the aspect of the investigated problem in Ukraine is determined.

The scientific content of the key research concepts “culture”, “interculturality”, “intercultural education” *has been clarified.*

The characteristics of the methods of intercultural education in the Italian Republic *have been further developed.*

The little-known and previously unknown foreign language sources, historical documents and facts concerning the peculiarities of intercultural education in the Italian Republic *have been introduced into the scientific circulation.*

The practical significance of the obtained research results lies in the fact that the generalized provisions on the essence of intercultural education, the stages of

intercultural education development, legal, content and procedural foundations of their activity are included in the content of educational courses on the history of pedagogy and comparative pedagogy, which are taught within the framework of bachelor's and master's training of future teachers in higher education institutions of Ukraine. The prognostic potential of the conducted research is due to the possibility of using its results to carry out further research work on the development of intercultural education in the process of modernization of the domestic education system.

Key words: culture, interculturality, polyculturalism, multiculturalism, polycultural education, multicultural education, intercultural education, communication, intercultural communication, intercultural competence, teacher training for intercultural education, Italian Republic, countries of the European Union.

LIST OF THE AUTHOR'S PUBLICATIONS

Scientific works, in which the main scientific results of the dissertation are published

Monographs

1. Тригубчак, О. (2021). *Особливості професійної підготовки іноземних громадян: досвід європейської вищої школи*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Articles in scientific professional journals of Ukraine

2. Миколайко, В. В., Тригубчак, О. В. (2022). Інтеркультурна освіта в Італійській Республіці: до питання поняттєво-категоріального апарату дослідження. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9-10 (123-124), 332-341.
3. Тригубчак, Олена (2023). Інтеркультурна освіта в Італійській Республіці: змістово-процесуальний контекст. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (125), 456-468.

4. Тригубчак, Олена (2023). Історичний контекст розвитку інтеркультурної освіти в Італійській Республіці. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (128), 327-337.

Works of the approbation character

5. Тригубчак, Олена. (2022). Методика викладання італійської мови для українців, вимушених залишити Батьківщину внаслідок війни. *Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у світі*: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (м. Суми, 30 листопада 2022 року), сс. 96-99.
6. Тригубчак, Олена (2022). Інтеркультурна освіта в Італійській Республіці: змістовий аспект. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 28 жовтня 2022 р.). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 154-156
7. Тригубчак, Олена (2022). Італійський підхід до інтеркультурної освіти. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 96-100.
8. Тригубчак, Олена (2023). Імплементация італійської системи інтеркультурної освіти в Україні: досвід і перспективи. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, сс. 146-148.